

Проф. д-р Марјан Габеров

Мај, 2023 год.

СЕСУАЛНОТО НАСИЛСТВО КАКО ЕДЕН ОД ВИДОВИТЕ НА СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО, СО ПОСЕБЕН АКЦЕНТ НА КРИВИЧНОТО ДЕЛО СИЛУВАЊЕ

Апстракт

Сексуалното насилство претставува комплексен социолошки, криминолошки, казнено – правен и општествен проблем. Под општиот поим на сексуално насилство се опфатени различни и бројни однесувања кои овозможуваат исполнување на овој негативен феномен во општеството. Посебен интерес привлекува сексуалното насилство кое се случува во рамките на семејството, односно сексуалното семејно насилство. Постојат неколку кривични дела кои го определуваат предметот на сексуалното семејно насилство, но несомнено кривичното дело силување претставува најтежок вид на сексуална виктимизација. Во рамките на овој труд посебно ќе биде анализирано кривичното дело силување кое се случува во рамките на семејството, кое се случува под општиот поим на сексуално семејно насилство.

Клучни зборови: силување, насилство, семејство, полова слобода, полов морал.

1. Вовед

Сексуалното семејно насилство покажува определени карактеристики според кои се издвојува од другите видови на семејно насилство, конкретно од физичкото семејно насилство и психичкото семејно насилство.

Дукас, Коцева и Качанска сексуалното насилство го определуваат како секој контакт од сексуална природа на релација сторител на сексуално насилство и жртва на сексуално насилство. Под поимот на контакт се подведуваат разни дејствија на

извршување на овој вид на сексуално семејно насилство како што се, допирањето на жртвата од страна на сексуалниот насилник, несакани сексуални дејствија врз жртвата, активности за подведување на жртвите на проституција, полови односи кои се изведуваат пред поширока јавност или полови односи кои се изведуваат пред дете.¹

Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство сексуалното насилство како еден од видовите на семејно насилство го определува како секое дејствие од сексуална природа, со кој било телесен дел или предмет, на телото на друго лице без негова/нејзина согласност. Сексуално насилство постои и кога се наведува или присилува друго лице да се вклучи во дејствија од сексуална природа со трето лице без негова согласност. Согласноста мора да е изразена доброволно како резултат на слободната волја на лицето, проценета во контекст на околностите.²

Според истражувањата на Чачева, Фришчиќ и Мишев како најчести облици на сексуално насилство кое се случува во рамките на семејството се силувањето како едно од типичните кривични дела против половата слобода и морал, потоа следи несаканиот сексуален однос, дејствијата што значат присилување за гледање на материјали со порнографска содржина, активностите кои ги презема насилникот кон жртвата кои се од понижувачки карактер за жртвата, подведувањето за извршување на сексуални активности и сл.³

Од аспект на казнено – правната теорија и практика, може да стане збор за следните облици на кривичното дело силување, и тоа:

- Обично силување, каде што со употреба на сила или закана по животот или телото на жртвата или закана по животот и телото на блиско лице доаѓа до присилен полов однос;

---

¹ Дукас, Даница, Коцева, Александра, Качанска, Благица, “Семејно насилство - Брошура”, Организација на жените на Општина Свети Николе, Свети Николе, 2010 год., стр. 6.

² Член 3 став 1 точка 18 од Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, сл. Весник на Република Северна Македонија бр. 24/2021.

³ Чачева, Виолета, Фришчиќ, Јасминка, Мишев, Стојан, “Живот во сенка”, Семејно насилство врз жените, Истражувачки извештај, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на Република Македонија –ЕСЕ, Скопје, 2006 год., стр. 6.

- Силување кое е извршено на особено окрутен начин – силување во кое насилството го преминува нивото на неопходност за да се совлада отпорот на жртвата како би се извршил самиот чин;
- Силување кое е извршено на особено понижувачки начин. Кај овој облик на силување карактеристично е тоа што жртвата на силување се доведува во особено понижувачка состојба, пред се како резултат на начинот на кој е извршено силувањето;
- Силување кое предизвикува тешки телесни повреди на жртвата. Телесното повредување на жртвата на кривичното дело силување директно е поврзано со извршувањето на самото кривично дело;
- Силување кое предизвикува тешки последици по здравјето на жртвата, во ситуација кога жртвата на кривичното дело е заразена со некоја тешка заразна болест;
- Силување со последици на бременост кај жртвата;
- Силување на дете, посебен облик на силување каде како пасивен објект на кривичното дело се појавува детето;
- Силување со смртна последица – како резултат на дејствијата на силување доаѓа до смрт на жртвата на кривичното дело;
- Групно силување – силување во кое учествуваат повеќе лица;
- Етничко силување – силување извршено поради етничка, национална, расна, верска или некоја друга нетрпеливост.⁴

2. Сексуално семејно насилство

Сексуалното насилство како еден од видовите на семејно насилство може да се дефинира во потесна и во поширока смисла. Во потесна смисла под поимот на сексуално насилство се подразбира секој вид на задоволување на сексуалните потреби и нагони на насилникот со примена на физичка, психичка или секој друг вид на сила или со примена

---

⁴ Marinkovic, Darko, “Kriminalistički relevantne klasifikacije silovanja”, Nauka, bezbednost, policija Vol. 17, br. 2, Policijska akademija, Beograd, стр. 53 – 71.

на надмоќ. Додека пак од друга страна сексуалното насилство во поширока смисла ги подразбира сите видови на вербални, гестикулативни или физички контакти кои се со доминантна сексуална содржина и кои се случуваат помеѓу две лица кои што се од различен или ист пол. Во овој широк сет на вака определеното сексуално насилство може да се вбројат, разните сексуални пораки, непристојните понуди, нагласеното покажување на сексуалните симболи, допирите, дефлорацијата, силувањето и сл.

Самиот чин на насилство поминува низ точно определени фази на негово настанување, првата фаза или фазата на растечка напнатост, во која доаѓа до нагло растење на напнатоста помеѓу извршителот на семејното насилство и жртвата, втората фаза или фазата на експлозија или фаза на настанување на насилството и третата фаза, фаза на жалење и извинување на стореното насилство.⁵ Лицето кое било жртва на некој од облиците на сексуално насилство во рамките на насилството во семејството исто така поминува низ неколку фази, првата фаза е фазата на непосредно реагирање, втората фаза е фазата на реорганизација или адаптација на жртвата и третата или последна фаза е фазата на опоравување или заздравување.⁶

Карактеристично за оваа прва фаза или фазата на непосредно реагирање е тоа што жртвата првично почнува да реагира на доживеаниот страв, потоа жртвата чувствува неверување, самата се обвинува за претрпеното насилство, срам, се лути на сопственото однесување, кај неа се забележува губење на самодовербата, довербата во луѓето во нејзиното опкружување, губење на контролата на самиот живот, постојани и нагли промени во расположението, постојани телесни реакции како што се промени во апетитот, бессоници, изразени сексуални желби, потполно губење на сексуалната желба и сл.

Во втората фаза или фазата на реорганизација или адаптација на жртвата е карактеристично тоа што истата се обидува да ги избегне мислите и да ги отстрани чувствата кои се поврзани со немилиот настан на сексуално насилство, обиди за ослободување од постојаниот страв и неспокојство, обиди да се направи рационализација на целата ситуација која што е поврзана со немилиот настан “тоа што се случи и не е така

---

⁵ Водич за психолошка помош и поддршка на жртвите на семејно насилство, Здружение за еменципација, солидарност и еднаквост на жените на РМ, Скопје, 2010 год., стр. 15.

⁶ Popivoda, Tijana, “Silovanje je zlocin”, Prirucnik za zene koje su prezivele seksualno nasilje, Autonomni zenski centar, Beograd, 2002 god., стр. 11 -15.

битно”. Треба да се напомене фактот дека сеуште во оваа фаза и понатаму постои чувството на депресија, стравовите, ноќните мори, недостатокот на доверба и сл.

Третата или последната фаза од реакцијата на жртвата која претрпела сексуално насилство се карактеризира со тоа што жртвата изразува можности и желби да зборува за последиците кои настанале како резултат на немилиот настан, во оваа фаза се прави поврзување на ставовите на жртвата со трауматскиот настан, жртвата постепено ја превзема контролата и почнува полека да го враќа чувството за сигурност, исто така жртвата во оваа фаза врши враќање на чувството на нормалност, вината за немилиот настан ја лоцира кај вистинскиот насилник, а не кај себе како што тоа претходно беше случај, како и изрази на гнев и бес кон насилникот.

3. Силување од член 186 од Кривичниот законик

Казнено правната заштита на жртвите од сексуално семејно насилство е предвидена во дел од кривичните дела кои се категоризирани во глава XIX од Кривичниот законик на Република Северна Македонија под наслов, “кривични дела против половата слобода и половиот морал”. Како кривични дела кои го определуваат предметот на сексуалното семејно насилство, се следните, кривичното дело силување од член 186 од КЗ, кривичното дело обљуба врз немоќно лице од член 187 ст. 4 од КЗ, кривичното дело полов напад врз дете 188 ст. 1 од КЗ и кривичното дело посредување при вршење на проституција од член 191 ст. 3 од КЗ.⁷

Карактеристично за кривичното дело силување од член 186 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија, доведено во контекст на семејното насилство е тоа што овој облик на кривично дело нема посебен, квалифициран облик на делото, со посебен нагласок дека истото се извршува во рамките на семејството, туку напротив преку

---

⁷ Кривичен законик, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1991, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015, 97/2017, 248/2018.

општиот облик на делото опфатени се и актите на силување во рамките на семејството, при вршењето на семејното насилство.

Анализата на законското битие на кривичното дело силување од член 186 од Кривичниот законик укажува дека се работи за сложено кривично дело кое е составено од присилба и обљуба, односно некое друго полово дејствие. Во самата правна конструкција на одредбата, присилбата како елемент на кривичното дело се јавува како средство за сторување на обљубата, односно за другото полово дејствие, за крајната цел на делото. Присилбата со чија помош се извршува обљубата или другото полово дејствие како крајна цел на делото се врши со употреба на сила или на закана од страна на насилникот, конкретно од страна на лицето кое се појавува како извршител на кривичното дело силување во рамките на семејството. Од друга страна обљубата како елемент на кривичното дело претставува негово конститутивно обележје, каде што под поимот на обљуба се подразбира соединување на половите органи на две лица кои што се од различен пол, или *coitus*. Дејствијата на задоволување на половиот нагон кои не значат обљуба, се подведуваат под широкиот поим на други полови дејствија.

Силувањето претставува физички напад кој што е од сексуална природа, физички напад кој што се извршува врз некое лице, и тоа најчесто во услови кои што се принудни. Овој физички напад не мора да значи само сторување на кривично дело силување, туку со помош на истиот може некое лице да се принуди на извршување на други полови дејствија.⁸

Помеѓу присилбата и обљубата како елементи на кривичното дело на силување, потребно е да постои причинско последична врска, не е доволно истите овие елементи да се надгледуваат во една севкупност, туку напротив извршувањето на присилбата води кон обљубата како конститутивен елемент на кривичното дело. Всушност преку оваа причинско последична врска помеѓу присилбата и обљубата опфатена е објективната

---

⁸ Катичаисари, Кријангсак, “Меѓународно кривично право”, Табернакул, Скопје, 2010 год., стр. 109.

страна на делото, а пак самата цел на извршување на делото ја претставува субјективната страна на истото, односно финалната врска.⁹

Во пошироката јавност постои една предрасуда дека силувањето во брак или во партнерска врска не претставува силување, туку дека таквиот акт е резултат на брачната, односно партнерската обврска на брачните другари или партнери кои се наоѓаат во партнерски односи. Наспроти ваквата предрасуда, треба да се има во предвид фактот дека силувањето во бракот може да биде составен дел на сексуалното семејно насилство.

За силувањето кое што се случува во рамките на брачната заедница говори и Painter во неговите истражувања, според кој на репрезентативен примерок од 1000 жени истиот утврдува дека дури 14 проценти од истите се изјасниле дека биле жртви на силување во рамките на нивниот брачен однос, односно биле жртви на својот брачен другар. Иако истражувањето на Painter, го покрива и истражува само силувањето од страна на мажот врз жената во рамките на брачната заедница, сепак податоците кои се презентирани се значајни за да укажат на постоење на ова кривично дело во рамките на оваа заедница, наспроти вечните заблуди и митови кои се присутни во јавноста.¹⁰

Овој облик на сексуално семејно насилство е најмалку и најретко пријавуван случај на семејно насилство. Секој принуден сексуален чин претставува извршување на кривично дело силување, без разлика на фактот дали ваквите дејствија се извршуваат во рамките на брачната заедница, во рамките на вонбрачната заедница или во заедница во која се наоѓаат лица кои се во блиски лични односи. Жртвите на овој вид на сексуално семејно насилство во најголемиот број на случаи овој облик на насилство не го препознаваат како кривично дело, бидејќи врз основа на општествените прифатени норми и конвенции истите сметаат дека имаат брачна, односно вонбрачна должност да имаат сексуални односи. Како и во најголемиот број на други случаи на семејно насилство, прашањето за согласноста на жртвата е прашање од централно значање. Се занемаруваат можностите и правото на жртвите дека во една врска можат и смеат да одбијат сексуални односи со својот сопруг/сопруга, партнер/партнерка и сл. Силувањето кое се случува во рамките на бракот

---

⁹ Perron, Walter, Eisele, Jorg, "Schönke-Schröder", Strafgesetzbuch, Kommentar, 28. Auflage, München, 2010, стр. 1645.

¹⁰ Painter, Kate, "Wife Rape, Marriage and the Law", Faculty of Economic and Social Science, University of Manchester, Manchester, 1991, стр. 56 – 58.

не смее да биде третирано како приватна работа, од причина што со него е загрошено целото општество и истото претставува проблем од големи општествени рамки.

4. Заклучок

Сексуалното насилство претставува криминолошки и казнено правен проблем кој самиот по себе предизвикува големи импликации во општеството. Силувањето како феномен не може да се анализира единствено од аспект на индивидуалните биолошки фактори на човекот, туку напротив во предвид мораат да бидат земени и општествените димензии на оваа негативна појава. Нема да погрешиме ако потенцираме дека на денешен степен на развој на глобалното општество силувањето наидува на општа морална осуда. Имајќи ја во предвид оваа констатација не случајно силувањето се смета за општествено неприфатена појава. Силувањето како инкриминација има универзален карактер, односно истата е присутна во сите законодавства, со чија помош се заштитува половата слобода и морал.

Семејството претставува основна општествена институција која смислата на своето постоење ја оправдува преку издигнувањето, формирањето и развивањето на децата, како и во силните воспоставени емиционални врски помеѓу самите членови на семејството. Случувањето и практикувањето на сексуално насилство во рамките на семејството претставува сериозен проблем. Посебно внимание привлекува практикувањето на кривичното дело силување во рамките на семејството.

Преку инкриминирањето на силувањето при вршење на семејно насилство се истакнува правото на жртвата на овој вид на насилство дека истата е слободна при донесувањето на одлуката дали ќе стапи во полови односи или други полови дејствија со лицето кое се наоѓа во брачни односи, вонбрачни односи или блиски лични односи. Постапувањето на насилникот против волјата на жртвата, значи извршување и исполнување на битието на кривичното дело силување од член 186 од Кривичниот законик на Република Северна Македонија.

Користена литература

- 1) Дукас, Даница, Коцева, Александра, Качанска, Благица, “Семејно насилство - Брошура”, Организација на жените на Општина Свети Николе, Свети Николе, 2010 год., стр. 6.
- 2) Катичаисари, Кријангсак, “Меѓународно кривично право”, Табернакул, Скопје, 2010 год., стр. 109.
- 3) Marinkovic, Darko, “Kriminalistički relevantne klasifikacije silovanja”, Nauka, bezbednost, policija Vol. 17, br. 2, Policijska akademija, Beograd, str. 53 – 71
- 4) Painter, Kate, “Wife Rape, Marriage and the Law”, Faculty of Economic and Social Science, University of Manchester, Manchester, 1991, стр. 56 – 58.
- 5) Perron, Walter, Eisele, Jorg, “ Schönke-Schröder”, Strafgesetzbuch, Kommentar, 28. Auflage, München, 2010, стр. 1645
- 6) Popivoda, Tijana, “Silovanje je zlocin”, Prirucnik za zene koje su prezivele seksualno nasilje, Autonomni zenski centar, Beograd, 2002 god., str. 11 -15
- 7) Чачева, Виолета, Фришчиќ, Јасминка, Мишев, Стојан., “Живот во сенка”, Семејно насилство врз жените, Истражувачки извештај, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на Република Македонија –ЕСЕ, Скопје, 2006 год., стр. 6.
- 8) Водич за психолошка помош и поддршка на жртвите на семејно насилство, Здружение за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на РМ, Скопје, 2010 год., стр. 15
- 9) Кривичен законик, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1996, 80/1991, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/2011, 51/2011, 135/2011, 185/2011, 142/2012, 166/2012, 55/2013, 82/2013, 14/2014, 27/2014, 28/2014, 115/2014, 132/2014, 160/2014, 199/2014, 196/2015 и 226/2015, 97/2017, 248/2018.
- 10) Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство, сл. Весник на Република Северна Македонија бр. 24/2021.